

Julio Cortázar
RISTANC

prevedla Vesna Velkovich Bukilica

Kažipot

Ta knjiga je po svoje veliko knjig; predvsem pa je dvoje knjig. Bralec je vabljen, da si izbere eno od naslednjih možnosti:

Prva knjiga se bere v običajnem zaporedju, konča se s 56. poglavjem, pod katerim so tri lepe zvezdice, ki pomenijo toliko kot beseda Konec. Bralec torej lahko mirne vesti pogreši, kar sledi.

Druga knjiga se bere začevši s 73. poglavjem, v zaporedju, ki je nakazano pod vsakim poglavjem. V primeru zmede ali pozabe zadošča pogled na naslednji seznam:

73 – 1 – 2 – 116 – 3 – 84 – 4 – 71 – 5 – 81 – 74 – 6 –
7 – 8 – 93 – 68 – 9 – 104 – 10 – 65 – 11 – 136 – 12 –
106 – 13 – 115 – 14 – 114 – 117 – 15 – 120 – 16 –
137 – 17 – 97 – 18 – 153 – 19 – 90 – 20 – 126 – 21 –
79 – 22 – 62 – 23 – 124 – 128 – 24 – 134 – 25 – 141 –
60 – 26 – 109 – 27 – 28 – 130 – 151 – 152 – 143 –
100 – 76 – 101 – 144 – 92 – 103 – 108 – 64 – 155 –
123 – 145 – 122 – 112 – 154 – 85 – 150 – 95 – 146 –
29 – 107 – 113 – 30 – 57 – 70 – 147 – 31 – 32 – 132 –
61 – 33 – 67 – 83 – 142 – 34 – 87 – 105 – 96 – 94 –
91 – 82 – 99 – 35 – 121 – 36 – 37 – 98 – 38 – 39 –
86 – 78 – 40 – 59 – 41 – 148 – 42 – 75 – 43 – 125 –
44 – 102 – 45 – 80 – 46 – 47 – 110 – 48 – 111 – 49 –
118 – 50 – 119 – 51 – 69 – 52 – 89 – 53 – 66 – 149 –
54 – 129 – 139 – 133 – 140 – 138 – 127 – 56 – 135 –
63 – 88 – 72 – 77 – 131 – 58 – 131

Za lažje iskanje poglavij so strani na vrhu oštevilčene, ustrezno poglavjem.

Navdahnjen z upanjem, da utegnem biti posebej v prid mladini ter prispevati k prenovi nravi na splošno, sem oblikoval pričujočo zbirko rekov, nasvetov in predpisov, ki so temelj tiste vesoljne nravi, ki je tolikanj sorazmerna duhovni in posvetni sreči vseh ljudi, ne glede na njih starost, stanje in stan, ter blaginji in dobri ureditvi ne le laične in krščanske družbe, v kateri živimo, marveč vsake druge republike ali vlade, ki bi jo utegnili izumiti najumnejši in najgloblji filozofi sveta.

Duh Svetega pisma in vesoljna nra, povzeta po Stari in Novi zavezi. V toskanščini napisal in opombe na strani sestavil opat Martini.

V kastiljščino prevedel redovnik bratovščine sv. Kajetana iz prestolnice.

Izšlo z dovoljenjem.

Madrid: pri Aznarju, 1797.

Zmirom, ko se malo ohladi, to se pravi sredi jeseni, mene prime, da si izmišlam reči egscetrične in egzotične baže, na primer da bi ratav lastovka, da bi šel in odletel v tople kraje, ali pa mravla, da bi zalezlj globoko v kakšno jamo in jedelj poleti založene izdeljke, ali pa plazivec, kokršne imajo v živaljskem vrtu, ke so lepo spravljene v steklene gajbi z gretjem, da ne skrepnejo od mraza, kakor bogi ljudje, ke si pri tej draginji ne morejo kupit obleke, niti se gret, ker manjka nafte, manjka premoga, manjka derv, manjka kurilnega olja pa tudi gnarja, ker ko imaš gnar, lahko stopiš v sak pajzelj in zvrneš šnops, ki pogreje da je kej, čeprav ni dobro pritiravati, ker pritiravanje vodi v razvado, razvada pa v propad, kakor telesa takor nravi, ko pa enkrat začneš propadat po vsodni strmini pomajnkajnja maner v vseh pogledih, te noben in nobena reč ne reši pred najgroznejšim odpadom človeške zanamarjanosti in nikoli ne boš najdel roke ke bi te potegnila ven iz gnjusnega blata, v katerem se valaš, gljih tok kot če bi bil orev, ki se je v mladih letih znal lajhat in letat po veršacih, ko pa je ratav star, je pa padel dol kot bonbnik, ki mu je odpovedal moraljni motor. In bohdej da bi le-to kar pišem komu koristilo da dobro popazi na svoje obnašanje, in da se ne bo kesal, ko bo prepozno in bo po negovi krivdi vse šlo rakom žvižgat!

CÉSAR BRUTO, *Kaj bi rad bil, če ne bi bil, kar sem* (poglavje: *Bernardinec*)

NA ONEM KONCU

Rien ne vous tue un homme comme d'être obligé de représenter un pays.¹

JACQUES VACHÉ, v pismu Andréju Bretonu

1

Bom srečal Mago? Tolikokrat mi je bilo treba samo pokukati iz smeri rue de Seine pod lok, ki se odpira na Quai de Conti, in brž ko sem lahko v pepelni in olivni svetlobi, ki lebdi nad reko, razločil obrise, že se je njena vitka pojava zarisala na Pont des Arts, hodila je sem in tja ali pa je negibno stala ob železni ograji in gledala v vodo. In tako naravno je bilo prečkati cesto, se povzpeti po stopnicah na most, zakoračiti v njegov vitki pas in stopiti k Magi, ki se je neprese- nečeno smehljala, prepričana, kot sem bil tudi sam, da je naključno srečanje nekaj najmanj naključnega v najinih življenjih in da so ljudje, ki natančno določijo kraj in čas zmenka, tisti, ki si dopisujejo na črtanem papirju in od spodaj iztiskajo zobno pasto iz tube.

Ampak zdaj je gotovo ni bilo na mostu. Njen pre- finjeni obraz s prosojno poltjo se je najbrž ogledoval po starih vežah v maraiškem getu, mogoče je nekje klepetala s prodajalko ocvrtega krompirčka ali pa je jedla vročo hrenovko na bulvarju Sébastopol. Vse- eno sem šel do mostu in Mage ni bilo. Zdaj Mage ni bilo na moji poti, in čeprav sva poznala naslov drug drugega, vsako špranjo najinih sob laži-študen- tov v Parizu, vsako razglednico, ki je nad cenenimi obrobami iz štuka odpirala braqueovsko ali ghir- landaiojevsko ali maxernstovsko okence v kričče papirne tapete, vseeno ne bi šla drug k drugemu na dom. Raje sva se dobivala na mostu, na vrtu kake kavarne, v kakem kinoklubu ali čepe ob mačku na

kakem dvorišču Latinske četrti. Hodila sva, ne da bi se iskala, pa vseeno vedela, da hodiva zato, da bi se našla. O Maga, v vsako žensko, ki ti je bila podobna, se je zgrnila neka oglušujoča tišina, oster in kristalno zvonek premolk, ki se je nazadnje klavrno sesul, kot premočen dežnik, ki se zapre. Saj, dežnik, mogoče bi se spomnila, Maga, tistega starega dežnika, ki sva ga žrtvovala v eni od kotanj parka Montsouris nekega mrzlega marčnega predvečera. Vrgla sva ga proč, ker si ga našla, že malo polomljenega, na Place de la Concorde in si ga na veliko rabila, v glavnem za to, da si z njim dregala med rebra ljudi v podzemni in na avtobusu, večno nerodna in raztresena, kot si bila, v mislih pri pisanih ptičih ali vzorčku, ki sta ga dve muhi napletali na stropu vozila, tisto popoldne pa je bil naliv in si hotela ponosno odpreti svoj dežnik, ko sva prišla v park, pa se ti je v roki razdivjala katastrofa mrzlih bliskov in črnih oblakov, rezancev scefiranega blaga, ki so padali med pobliski izvinjenih špic, in smejala sva se kot nora, ko naju je močilo, in menila, da mora na trgu najdeni dežnik umreti dostojanstveno, v parku, da se pač ne more vključiti v neplemenit krogotok smetnjaka ali pločnika; in tako sem ga zvil, kakor sem najbolje znal, odnesla sva ga na najvišji grič parka, blizu mostička čez progo, in od tam sem ga z vso silo zabrisal na dno mokre travnate kotanje, tebi pa se je iztrgal krik, in zazdelo se mi je, da v njem nejasno slutim zarek valkire. In na dnu kotanje je potonil kot ladja, ki se vda zeleni vodi, zeleni in razburkani vodi, morju, *la mer qui est plus félonesse en été qu'en hiver*, zahrbtnemu valu. Maga, kot

sva na dolgo in široko razpredala najino naštevanje, zaljubljena v Joinvilla² in v park, objeta in podobna mokrima drevesoma ali igralcema v kakem obupnem madžarskem filmu. In obležal je v travi, majčken in črn, kot pohojen insekt. In ni se zganil, nobena od njegovih špic se ni stegovala kot prej. Konec. Mimo je. O Maga, in nisva bila zadovoljna.

Po kaj sem sploh šel na Pont des Arts? Zdi se mi, da sem tistega decembrskega četrta mislil oditi na desni breg in spiti kozarec vina v bifeju na rue des Lombards, kjer mi madame Léonie bere z dlani in mi napoveduje potovanja in presenečenja. Nikoli te nisem peljal k madame Léonie, da bi ti brala z dlani, mogoče sem se bal, da bi s tvoje dlani prebrala kako resnico o meni, saj si bila že od nekdaj srhljivo ogle-dalo, pošasten ponovitveni stroj, in tisto, kar sva imenovala ljubezen, je bilo nemara to, da sem stal pred tabo z rumeno rožo v roki, ti pa si držala dve zeleni sveči in čas nama je pihal v obraz počasen dež odpovedi in slovesov in voznih listkov za podzemno. Tako te pač nikoli nisem peljal k madame Léonie; in vem, povedala si mi, da ti ni bilo všeč, če sem te videl stopiti v tisto majhno knjigarno na rue de Verneuil, kjer zgrbančen stari izpisuje na tisoče kataložnih kartic in ve vse, kar je mogoče vedeti o zgodovinopisju. Hodila si se tja igrat z nekim mačkom, stari pa te je pustil noter in te ni nič spraševal, še vesel, da si mu lahko včasih potegnila kako knjigo z višjih polic. In ti si se grela ob njegovem gašperčku z veliko črno cevjo in nisi marala, da bi jaz vedel, da se boš postavila k ti-stemu gašperčku. Ampak vse to je bilo treba povedati

v pravem trenutku, samo težko je bilo določiti pravi trenutek in še zdaj, ko sem oprt na komolce slonel na mostu in gledal pluti mimo barko barve gnile višnje, prelepo kot ogromen, sijoče snažen ščurek, z žensko v belem predpasniku, ki je obešala perilo na žico, razpeto čez kljun, gledal njena zeleno pobarvana okenca z zavesami kot v Janku in Metki, še zdaj, Maga, sem se spraševal, ali je bil ta ovinek sploh smiseln, ker bi do rue des Lombards hitreje prišel čez Pont Saint-Michel in Pont au Change. Ampak če bi bila tisti večer tam kot že tolikokrat prej, bi pač vedel, da je bil ovinek smiseln, tako pa sem zdaj še ponižal svoj poraz s tem, da sem ga imenoval ovinek. Nič, privihal sem ovratnik vetrovke, da nadaljujem pot ob obrežju, mimo privezov, do predela veleblagovnic, ki se konča na Chateletu, prečkam vijoličasto senco Tour Saint-Jacques in jo mahnem po svoji ulici, z mislijo nate, ki te nisem srečal, in na madame Léonie.

Vem, da sem nekega dne prišel v Pariz, vem, da sem nekaj časa živel na pósodo: da sem počel, kar počnejo drugi, in videl, kar vidijo drugi. Vem, da si prihajala iz nekega bifeja na rue du Cherche-Midi in da sva se ogovorila. Tisto popoldne je šlo vse narobe, ker so se moje argentinske navade upirale temu, v nasprotju s tem, da bi kar naprej prečkal cesto s pločnika na pločnik zato, da bi gledal same traparije v pičlo osvetljenih izložbah ulic, ki se jih ne spominjam več. Torej sem ti zlovoljno sledil in si mislil, kako objestna in razvajena si, dokler te ni utrudilo biti neutrujena in sva zavila v neki bar na Boul'Mich' in si mi naen-

krat, med dvema kifeljčkoma, razgrnila zajeten kos svojega življenja.

Kako bi mogel slutiti, da je tisto, kar se je zdelo tako lažnivo, pravzaprav resnično, pravcati Figari,³ s predvečernim vijoličjem, bledičnimi obrazi, stradanjem in pretepanjem po kotih. Pozneje sem ti verjel, pozneje sem imel razloge za to, madame Léonie sem imel, ki mi je z dlani, ki je prej spala ob tvojih dojkah, skoraj dobesedno prebrala tvoje lastne besede. »Nekje trpi. Zmeraj je trpela. Zelo vesela je, obožuje rumeno, njena ptica je kos, njena ura je noč, njen most je Pont des Arts.« (Barka barve gnile višnje, Maga, le zakaj nisva odplula z njo, ko je bil še čas.)

Šele dobro sva se spoznala, pa je življenje že napletalo vse potrebno, da se temeljito razsrečava, mimoideva. Ker se nisi znala sprenevedati, sem takoj ugotovil, da bom moral, če te bom hotel videti, tako kot sem hotel, za začetek zapreti oči, nakar pa najprej stvari, kot so rumene zvezde (skozi žametno žolco), potem rdeči nihaji razpoložnja in ur, postopen prestop v magasvet, ki je bil ena sama nespretnost in zmeda, a tudi praprotje s podpisom kleejevskega pajka, cirkus Miró, pepelna zrcala Vieire da Silva, svet, v katerem si se gibala kot šahovski konj, ki bi se gibal kot trdnjava, ki bi se gibala kot lovec. In potem sva tiste dni hodila v kinoklube gledat neme filme, ker namreč jaz, kulturni človek, kajne, ti, revica, pa nisi čisto nič razumela o tisti krčeviti rumeni kričavi izpred tvojega rojstva, tisti razbrazdani emulziji, kjer so tekli mrtvi; mahoma pa je prišel mimo Harold Lloyd in otresla si se vode sna in se nazadnje prepričala, da je vse skupaj zelo

v redu in sploh, Pabst in Fritz Lang. Kar malo sit sem te bil, tebe in tvoje ihte popolnosti, strganih čevljev, upiranja, da bi sprejela sprejemljivo. Jedla sva hamburgerje v Carrefour de l'Odéon in potem odkolesarila na Montparnasse, v kak hotel tjavdan, k vzglavni blazini tjavdan. Druge krati pa sva šla naprej do Porte d'Orléans, čedalje boljše poznala tisti predel nepozidanih zemljišč za bulvarjem Jourdan, kjer so se včasih opolnoči dobivali tisti iz Kluba kače, da so se pogovarjali s slepim vidcem, kako spodbudno protislovje. Pustila sva kolesi na cesti in se počasi, polagoma, podala noter, vmes pa tu in tam postala in se zagledala v nebo, kajti tisti predel je eden redkih v Parizu, kjer je nebo več vredno od zemlje. Sede na kupu smeti sva nekaj časa kadila, Maga pa me je božala po laseh ali pa si prepevala niti ne izmišljene melodije, nesmiselne popevčice, pretrgane z vzdihali ali spomini. Sam sem ta čas izrabil za premlevanje praznih marenj, kar je metoda, s katero sem začel pred leti v neki bolnišnici in se mi je zdela čedalje bolj plodovita in potrebna. Z velikanskim naporom, zbiraje pomožne podobe, s predstavljanjem vonjev in obrazov, se mi je posrečilo iz nič iztisniti par rjavih čevljev, ki sem jih nosil v Olavarríi leta 1940. Imeli so gumijaste pete pa zelo tanke podplate, in kadar je deževalo, se mi je voda zalezla do duše. S tistim parom čevljev v roki spomina je vse drugo prišlo samo od sebe: obraz gospe Manuele, na primer, ali pa pesnik Ernesto Morroni. Ampak zavrnil sem jih, pri tej igri je šlo za to, poberem samo nepomembno, nevsiljivo, preminulo. Trepetaje, da se ne bom zmoget spomni-

ti, načrt od molja odlašanja, ves neumen od prepriha časa, sem nazadnje zraven čevljev zagledal majhno pločevinko čaja »Sol«, ki mi jo je dala mati v Buenos Airesu. Pa čajno žličko, žlico mišelvko, kjer so se črne mišike žive oparile v skodelici vode in pri tem spuščale cvrčeče mehurčke. Prepričan, kot sem bil, da spomin hrani vse, ne samo Albertin pa velikih efemerid srca in ledvic, sem se trmasto silil k obnavljanju vsebine svoje delovne mize na Floresti, obraza nekega nenepozabnega dekleta z imenom Gekrepten, številna peres žličk v moji škatli šolskega pribora za peti razred, in se nazadnje ves tresel in se žrl (ker se namreč nikoli nisem mogel spomniti tistih peres žličk, vem, da so bila v škatli za šolski pribor, v posebnem predalčku, ampak ne spomnim se, koliko jih je bilo, niti ne bi znal določiti, kdaj natanko jih je moralo biti dvoje ali šest), dokler me ni Maga s poljubom, ki mi je buhnil v obraz cigaretni dim in njeno toplo sapo, spravila nazaj k sebi in sva se smejala, vstala in se odpravila naprej med kupi smeti, da bi našla one iz kluba. Takrat mi je bilo že nekaj časa jasno, da je iskanje moje znamenje, prapor tistih, ki ponoči brezciljno tavajo, vzrok pobijalcev kompasov. Z Mago sva se do onemoglosti menila o patafiziki, kajti tudi njej se je dogajalo, da jo je (in prav to je bilo najino srečanje, to in toliko drugih stvari, mračnih kot fosfor) neprestano zanašalo v izjemnost, da se je znašla v predalčkih, za katere drugi niso marali, pa ne da bi koga omalovaževala, ne da bi se imela za Maldororja na razprodaji ali za Melmotha, ki si lahko privoščita klatenje. Ne zdi se mi, da bi kresnica črpala več

zadoščenja iz nespornega dejstva, da je eno najbolj bajnih čudes v tem cirkusu, pa je vseeno dovolj, da ji namislimo zavest, in že nam je jasno, da mora ta svetlobni žužek vsakič, ko se mu razžari trebušček, občutiti nekakšen ščeget posebnega privilegija. Ravno tako so Magi grozno ugajali neverjetni škripci, v katere se je neprestano zapletala spricho odpovedi zakonitosti v svojem življenju. Bila je ena tistih ljudi, ki polomijo mostove že s tem, da gredo čeznje, ali pa se tuleč na vse grlo spomnijo, da so v neki izložbi videli tisto loterijsko številko, ki je pravkar zadela pet milijonov. Sam sem bil že navajen, da se mi dogajajo zmerno izjemne stvari, tako da se mi ni zdelo preveč grozno, če sem v temni sobi, kamor sem stopil po kak glasbeni album, začutil vrveti na dlani živo telo orjaške stonoge, ki si je bila izvolila prespati na hrbtu albuma. To, in pa najti velike sive ali zelene mucke v škatlici cigaret, ali slišati žvižg lokomotive natanko v potrebnem trenutku in tonu, da se *ex officio* včleni v določen odlomek določene simfonije Ludwiga van, ali stopiti v *pissotière* na rue de Médicis in videti moškega, ki zbrano urinira, nakar stopi iz svojega predelka, se obrne k meni in mi pokaže, lepo na dlani, kot liturgičen in dragocen predmet, ud neverjetnih razsežnosti in barv, in se hkrati zavedeti, da je moški popolnoma enak nekemu drugemu (čeprav ni bil drug), ki je štiriindvajset ur pred tem v *Salle de Géographie* predaval o totemih in tabujih in pokazal občinstvu rahločutno na dlan položene slonokoščene paličice, peresa rajske ptice, obredne kovance, magične okamnine, morske zvezde, posušene ribe, fotogra-

fije kraljevskih priležnic, žrtvene darove lovcev, ogromne balzamirane hrošče, ob čemer so nepogrešljive gospe trepetale v zgroženi blaženosti.

Skratka, ni lahko govoriti o Magi, ki ob tej uri gotovo hodi tam po Bellevillu ali Pantinu in marljivo gleda po tleh, dokler ne najde koščka rdeče tkanine. Če ga ne najde, bo šlo tako naprej vso noč, s steklenim pogledom bo stikala po smetnjakih, prepričana, da se ji bo zgodilo nekaj groznega, če ne najde tistega odrešilnega pridatka, znamenja odpuščanja ali odloga. Vem, kako je s tem, ker tudi sam ubogam takšna znamenja, tudi sam moram kdaj najti rdečo cunjo. Že od otroštva se mi godi, da moram stvar, ki mi je padla na tla, pri priči pobrati, pa naj bo karkoli, kajti če tega ne naredim, se bo zgodila nesreča, ne meni, pač pa komu, ki mi je ljub in čigar ime se začne z začetnico padlega predmeta. Najhuje je, da me nič ne more zadržati, kadar mi kaj pade na tla, pa tudi to ne velja, da bi tisto pobral kdo drug, ker bi potem zli urok vseeno deloval. Velikokrat so me zaradi tega imeli za norca, in zares sem nor, kadar to počnem, kadar se poženem pobirat svinčnik ali košček papirja, ki sta mi ušla iz roke, kot tisti večer s sladkorno kocko v restavraciji na rue Scribe, nobel restavraciji, vse naokrog sami poslovneži, kurbe v srebrnih lisičah in dobro utečeni zakonci. Bil sem z Ronaldom in Étienmom, nakar mi je iz roke padla kocka sladkorja in se zakotalila pod neko mizo, precej daleč od naše. Najprej mi je padlo v oči, kako je kocka odbezgljala, saj kocke sladkorja ponavadi obležijo takoj, ko se dotaknejo tal, namreč iz očitnih paralelepipednih

vzrokov. Ta pa se je obnašala, kot bi bila kroglica naftalina, kar je še okrepilo mojo bojazen in sem nazadnje res pomislil, da so mi jo izbili iz rok. Ronald, ki me pozna, je pogledal, kam jo je ubrala, in se začel smejati. To je zbudilo v meni še večji strah, pomešan z besom. Neki natakár je pristopil k mizi, misleč, da mi je padlo kaj dragocenega, kak parker ali zobna proteza, dejansko pa mi je bil samo v napoto, nakar sem se tebi nič meni nič, ne da bi prosil za dovoljenje, vrgel na tla in začel iskati kocko med čevlji ljudi, ki so bili vsi radovedni, ker so mislili (upravičeno), da gre za kaj pomembnega. Za mizo so bili neka debela rdečelaska pa še ena, manj debela, ampak nič manj ciparska, in dva menedžerja ali nekaj takega. Najprej sem opazil, da kocke ni na spregled, ko sem jo vendar videl, kako se je zakotalila do čevljev (ki so se premikali nemirni kot kokoši). Da je bila stvar še hujša, je bila na tleh preproga, in čeprav je bila zasvinjana od rabe, se je kocka skrila nekam med dlake in je nisem mogel najti. Natakár se je vrgel na tla na drugi strani mize in tako sva bila že dva štirinožca sredi čevljev kokoši, ki so tam zgoraj že začenjale kokodajsati kot neumne. Natakár je bil še kar prepričan glede parkerja ali louisdorja, in ko sva bila globoko pod mizo, v nekakšni veliki zaupnosti in somraku, in me je vprašal, jaz pa sem mu povedal, je naredil tak obraz, da bi se ga splečalo ovekovečiti s fiksirjem, ampak meni ni bilo do smeha, od strahu se mi je delal dvojni zaklep na ustju želodca, nazadnje pa me je popadel čisto pravi obup (natakár se je medtem ves besen pobral) in sem začel grabiti ženske za čevlje in gledati, ali se

sladkor ni mogoče potuhnil pod lokom podplata, kokoši so kokodakale, petelina menedžerja sta me kljuvala po plečih, slišal sem Ronalda in Étienna, kako se krohotata, jaz pa sem se selil od mize do mize, dokler nisem sladkorja našel skritega za neko nogo iz Drugega cesarstva. In vsi so bili razjarjeni, celo jaz sam, s sladkorjem, stisnjenim v dlani, čuteč, kako se meša z znojem kože, kako se nagnusno topi v nekakšno lepljivo maščevanje, dan za dnem tovrstne prigode.

(-2)

Tu je bilo najprej kot nekakšno puščanje krvi, tepežkanje za notranjo uporabo, nuja, da čutiš tisti trapasti potni list z modrimi platnicami v žepu suknjiča pa hotelski ključ lepo varno na žeblju v recepciji. Strah, nevednost, slepeča očaranost: Temu se reče tako, to prosiš tako, zdaj se bo tista ženska nasmehnila, za tisto ulico se začne Jardin des Plantes. Pariz, razglednica s Kleejevo risbo zraven umazanega ogledala. Maga se je prikazala neko popoldne na rue du Cherche-Midi, kadar je prišla gor v mojo sobo na rue de la Tombe Issoire, je zmeraj prinesla kako rožo, Kleejevo ali Mirójevo razglednico, če pa ni imela denarja, si je v parku izbrala list platane. Tiste čase sem po navsezgodnjih ulicah zbiral žice in prazne zaboje in izdeloval mobile, profile, ki so se vrteli nad kamini, brezzvezne naprave, ki mi jih je Maga pomagala barvati. Nisva bila zaljubljena, ljubila sva se z nepristransko in kritično virtuoznostjo, ampak potem sva se pogreznila v strašljive tišine, pena v kozarcih piva je postajala podobna predivu, postajala je mlačna in se krčila, midva pa sva se gledala in čutila, da je to čas. Takrat je Maga vstala in začela brezciljno tavati naokrog po sobi. Ne enkrat sem jo videl, da je občudovala svoje telo v ogledalu, si podržala dojki z dlanmi, kot tisti sirski kipci, in se z očmi gladila po koži, kot bi se počasi ljubkovala. Nikoli se nisem mogel upreti želji, da bi jo poklical k sebi, jo začutil, kako polagoma lega name, se spet razpira v svet, potem

ko je bila za trenutek tako sama in tako zaljubljena vpričo večnosti svojega telesa.

Tiste čase nisva veliko govorila o Rocamadourju, užitek je bil sebičen, ječaje je trkal ob naju s svojim ozkim čelom in naju vezal s svojimi rokami, polnimi soli. Sčasoma sem Magin nered sprejel kot naravno stanje v vsakem trenutku, od govorjenja o Rocamadourju sva prešla h krožniku pogretilih rezancev, vmes mešala vino in pivo in limonado, stekla dol, da nama je stara z vogala odprla dva ducata ostrig, igrala Schubertove melodije in Bachove preludije na okrušenem klavirju madame Nogueta ali prenašala *Porgy and Bess* s šniclji na žaru in praženimi kumarami. Nered, v katerem sva živela, se pravi red, v katerem se bide postopoma in po naravni poti spreminja v shrambo plošč in arhiv pisem, na katera bo treba odgovoriti, se mi je zdel zelo potrebna disciplina, čeprav Magi tega nisem hotel povedati. Že zelo kmalu sem dojel, da Magi ne kaže predočiti stvarnosti v metodoloških pojmih, pohvala nereda bi jo ravno tako zgrozila kot graja. Zanj ni bilo nereda, to mi je postalo jasno tisti trenutek, ko sem ugotovil vsebino njene torbice (bilo je v nekem bifeju na rue Réaumur, deževalo je in začenjala sva si želeti drug drugega), medtem ko sem ga jaz sprejemal in celo pospeševal, potem ko sem ga odkril; iz takih neugodnosti je bilo spleteno moje razmerje s skoraj vsemi ljudmi, in kolikokrat sem, ko sem ždel na postelji, ki ni bila postлана dolge dni, slišal Mago jokati, ker jo je v podzemni neki otrok spomnil na Rocamadourja, ali jo gledal, kako se češe, potem ko je prebila vse popoldne pred portretom

Eleonore Akvitanske in je bila čisto preč od želje, da bi ji bila podobna, me je obšlo, kot nekakšen miselni podrig, da je ves ta abece mojega življenja klavrna neumnost, saj ne presega navadnega dialektičnega gibanja, izbire nevedenja namesto vedenja, zmerne nespodobnosti namesto čredne spodobnosti. Maga se je česala, razčesavala, prečesavala. Mislila je na Rocamadourja, pela nekaj iz Huga Wolfa (slabo), me poljubljala, me spraševala o svoji frizuri, se spravila risat po nekem rumenem papirčku, in vse to je bila nerazdružljivo ona, medtem ko sem bil jaz, tam, na premišljeno umazani postelji s premišljeno mlačnim pivom, slejkoprej jaz in moje življenje, jaz s svojim življenjem nasproti življenju drugih. Ampak vseeno sem bil še kar ponosen, da sem zaveden klatež, in pod lunami in meseci, neštetimi peripetijami z Mago pa Ronaldom pa Rocamadourjem pa Klubom in ulicami in svojimi moralnimi obolenji in drugimi ognjki pa Berthe Trépat pa včasih z lakoto in starim Trouillom, ki me je reševal iz škripcev, pod skozlanimi nočmi glasbe in tobaka in drobnih podlosti in barantanja vsake sorte, precej pod ali pa nad vsem tem se nisem hotel sprenevedati, kot pomodni bohemi, da je tisti žepni kaos nekakšen višji red duha ali kakršna koli že enako gnila nalepka, in tudi nisem hotel sprejeti, da je treba samo trohe dostojnosti (dostojnost, mladi mož!), da si snameš z grbe vso tisto posvinjano vato. In tako sem se srečal z Mago, ki je bila nevede moja vohunka in moja priča, zoprniža premlevanja, ampak vedoč, da me veliko manj stane misliti kot biti, da v mojem primeru tisti *ergo* iz znane floskule ni niti

slučajno tako zelo ergo, in tako sva šla po levem bregu, in Maga, nevede moja vohunka in moja priča, je neznansko občudovala moje raznovrstno znanje pa poznavanje književnosti in celo *cool* jazza, zanj samih gromozanskih skrivnosti. In zaradi vseh teh stvari sem se počutil nasprotniško blizu Magi, rada sva se imela z dialektiko magneta in opilka, napada in obrambe, žoge in stene. Maga si je najbrž marsikaj utvarjala o meni, najbrž si je mislila, da sem ozdravljen predsodkov ali da se spreobračam v njene, zmeraj lahkotnejše in bolj poetične. Sredi krhke zadovoljnosti, sredi lažnega premirja sem stegnil roko in se dotaknil klobčiča Pariza z njegovo neskončno tvarjo, ki se uvija sama vase, magmo ozračja in obrisov v oknu, oblakov in podstrešij; takrat ni bilo nereda, takrat je bil svet še vedno nekaj okamnelega in trdnega, utečenega, poigravanje elementov sem in tja v svojih tečajih, štrina ulic in dreves in imen in mesecev. Ni bilo nereda, ki bi odprl vrata v rešitev, bili sta samo nesnaga in beda, kozarci z ostanki piva, nogavice v kakem kotu, postelja z vonjem po seksu in laseh, ženska, ki me je s svojo rahlo in prosojno roko gladila po bedrih in odlašala božajoči gib, ki naj bi me za nekaj časa iztrgal tistemu bdenju sredi praznine. Prepozno, zmeraj in vselej, kar je sreča, čeprav sva se tolikokrat ljubila, morala biti nekaj drugega, nekaj mogoče bolj žalostnega od te spokojnosti in tega užitka, nekakšen pridih enoroga ali otoka, neskončen padec v negibnost. Maga ni vedela, da so moji poljubi kot oči, ki se že začenjajo odpirati v onkraj nje, in da sem že nekako

zunaj sebe, prelit v drug lik tega sveta, vrtoglav krmar na črnem kljunu, ki reže vodovje časa in ga zanika.

Tiste dni v petdesetih letih sem se začel počutiti ukleščenega med Mago in drugačno predstavo o tistem, kar bi se bilo moralo zgoditi. Bedasto bi se bilo puntati zoper magasvet in rokamadurščino, ko pa mi je vse govorilo, da bi se takoj, ko bi si povrnil neodvisnost, nehal počutiti svobodnega. Licemercu, kot sem bil, licemercu, kot je malokdo, mi je šlo na živce zalezovanje na ravni moje kože, nog, načina uživanja z Mago, lastnih poskusov papagaja v kletki, ki bere Kierkegaarda skozi rešetke, mislim pa, da mi je šlo od vsega najbolj na živce to, da se Maga ni zavedala, da je moja priča, in da je bila, nasprotno, prepričana o moji vsevišnji samozadostnosti; ampak ne, kar me je prav zares spravljalo ob živce, je bilo spoznanje, da ne bom nikoli več tako blizu svoji svobodi kot tiste dni, ko sem se čutil ukleščenega v magasvetu, in da je moja ihtava nestrpnost, da bi se osvobodil, priznanje poraza. Bolelo me je priznati, da si s sintetičnimi udarci, manihejskimi skrivalnicami in neumnimi izsušenimi dihotomijami ne bom utrl poti prek stopnišč Gare de Montparnasse, kamor me je vlekla Maga, da bi šla obiskat Rocamadourja. Zakaj ne bi sprejel tega, kar se je dogajalo, ne da bi se silil to razlagati, ne da bi predalčkal pojme reda in nereda, svobode in Rocamadourja, kot bi razporejal lonce s pelargonijami po kakem dvorišču na ulici Cochabambe? Mogoče je treba pasti na samo dno neumnosti, da bi človek zadel kljuko stranišča ali Oljčnega vrta.⁴ Zaenkrat sem se čudil temu, da je Maga lahko prignala svojo

domišljijo tako daleč, da je dala sinu ime Rocamadour.⁵ V klubu smo se naveličali iskati razloge, Maga je vsakič povedala samo to, da je njenemu sinu ime kot očetu, ko pa je oče izginil, ga je bilo veliko bolje preimenovati v Rocamadourja in ga poslati na deželo, v rejo *en nourrice*. Včasih Maga po cele tedne ni črhnila o Rocamadourju, to pa se je zmeraj časovno ujelo z njenimi upi, da postane pevka *lieder*. Takrat se je Ronald s svojo rdečo kavbojsko butico posedel za klavir in Maga je tulila Huga Wolfa, in to tako divje, da se je madame Noguét vsakič zdrznila, ko je v sosednjem prostoru nizala plastične koralde, ki jih je prodajala na stojnici na bulvarju Sébastopol. Magino prepevanje Schumanna nam je bilo še kar všeč, ampak vse je bilo odvisno od lune in od tega, kaj smo mislili početi zvečer, pa tudi od Rocamadourja, ker je namreč takoj, ko se je Maga spomnila Rocamadourja, petje šlo rakom žvižgat in je Ronald, sam pri klavirju, imel časa na pretek, da je obdelal svoje misli o bebopu ali pa nas nežno zamoril z bluesom.

Nočem pisati o Rocamadourju, vsaj danes ne, tako zelo me ima, da bi se bolj približal sebi, pustil vse tisto, kar me ločuje od središča. Na koncu me zmeraj zanese, da govorim o središču, pa brez najmanjšega jamstva, da sploh vem, o čem govorim, vdam se prozorni pasti geometrije, ki naj bi urejala naše zahodnjaško življenje: Os, središče, smoter bivanja, Omphalos, imenovanja indoevropskega domotožja. Celo to žitje, ki ga včasih poskušam opisati, in ta Pariz, skozi katerega me nosi kot posušen list, ne bi bila vidna, če zadaj ne bi utripalo osno hrepenenje,

snidenje z ojesom. Koliko besed, kolikero imenje za eno samo zbežnost. Včasih se prepričam, da se neumnost imenuje trikotnik, da je osemkrat osem norost ali pes. Prižet k Magi, tej utelešeni meglici, premišljujem, da ima ravno toliko smisla narediti pajacka iz kruhove sredice kakor napisati roman, ki ga ne bom nikoli napisal, ali braniti z lastnim življenjem ideje, ki odrešujejo ljudstva. Nihalo dopolni svoj trenutni nihaj in spet se včlenim med pomirljive kategorije: nepomemben pajacek, nadčasen roman, junaška smrt. Postavim jih v vrsto, od manjšega k večjemu: pajacek, roman, junaštvo. Spomnim se vrednostnih lestvic, ki sta jih tako temeljito preigrala Ortega in Scheler: estetsko, etično, religiozno. Religiozno, estetsko, etično. Etično, religiozno, estetsko. Pajacek, roman. Smrt, pajacek. Magin jezik me ščegeta. Rocamadour, etika, pajacek, Maga. Jezik, ščeget, etika.

(-116)

3

Tretja cigareta nespanja se je žgala v ustih Horacia Oliveire, sedečega v postelji; enkrat ali dvakrat je z roko narahlo pogladil po laseh Mago, ki je spala tesno ob njem. Bilo je v ponedeljek navsezgodaj; v branju, poslušanju plošč, izmeničnem vstajanju, da bi šla pogret kavo ali namočiti mate,⁶ sta jima minila vse nedeljsko popoldne in večer. Ob koncu nekega Haydnovega kvarteta je Mago že spala, in Oliveira, ki se mu ni dalo več poslušati, je iz postelje izklopil gramofon; plošča se je odvirtela še nekaj krogov, že brez glasu iz zvočnika. Sam ni vedel, zakaj, ampak ob tej neumni inerciji se je domislil navidez brezciljnih kretenj nekaterih žuželk, nekaterih otrok. Ni mogel spati, kadil je in gledal odprto okno, podstreho, kjer je včasih neki violinist, grbavec, vadil do poznih nočnih ur. Ni bilo vroče, ampak Magino telo mu je gredo desno nogo in bok; previdno se je odmaknil, pomislil je, da bo noč še dolga.

Počutil se je zelo dobro, tako kot vedno, kadar jima je z Mago uspelo priti do konca zmenka brez trkov in živčnih prask. Prav malo mar mu je bilo za pismo svojega brata, zastavnega odvetnika iz Rosaria, ki je rojeval po štiri pole letalskega papirja o sinovskih in državljanskih dolžnostih, ki da jih je Oliveira zafračkal. Pismo je bilo pravi cukrček, že prilepljeno s selotejpom na zid, da bi se ob njem naslajali prijatelji. Važna je bila edino potrditev denarne pošiljke po črni borzi, ki jo je njegov brat tankočutno imenoval

»posrednik«. Oliveira je pomislil, da si bo lahko kupil nekaj knjig, ki so ga mikale, tri tisoč frankov pa bo dal Magi, da jih porabi, za kar se ji zljubi, najbrž za plišastega slona skoraj naravne velikosti, da bo Rocamadour ves iz sebe. Zjutraj bi moral k staremu Trouillu, da mu spravi v red dopisovanje z Latinsko Ameriko. Iti ven, početi, spravljati v red niso bile stvari, ki bi pomagale zaspati. Spraviti v red, to ti je izraz. Početi. Delati. Izdelati, delati dobro, izdelati, predelati, podelati se, delovati pravočasno, delovanje, kamor se obrneš. Ampak za vsakim dejanjem je ugovor, kajti vsako delanje pomeni oditi iz, da bi prišel v, ali premakniti nekaj, da bi bilo tu, in ne tam, ali vstopiti v tisto hišo, namesto ne vstopiti, ali vstopiti v tisto zraven, se pravi, da je v vsakem dejanju priznanje nekega primanjkljaja, nečesa še ne narejenega, kar je mogoče narediti, tih ugovor ob neprenehni očitnosti pomanjkanja, primanjkljaja, pičlosti sedanjika. Da delovanje lahko izpolnjuje ali da je vsota dejanj resnično lahko enakovredna življenju, vrednemu tega imena, je moralistovska utvara. Več je vredno dvigniti roke, ker je odpoved delovanju ugovor sam, ne pa njegova krinka. Oliveira je prižgal drugo cigareto, in ob tem njegovem neznanem deju se je ironično nasmehnil in se še isti hip posmehnil samemu sebi. Mar mu je bilo za površne analize, skoraj zmeraj razkvašene z raztresenostjo in filološkimi pastmi. Edino gotovo je bila teža v ustju želodca, fizični sum, da nekaj ni v redu, da skoraj nikoli ni bilo v redu. Niti ni šlo za problem, bilo je to, da se je že zgodaj odtegnil skupinskim lažem in

mulasti osami takih, ki se lotijo proučevanja radioaktivnih izotopov ali predsednikovanja Bartoloméja Mitreja. Če se je v mladih letih sploh za kaj opredelil, je bilo to ne braniti se z naglim, ihtavim kopičenjem nekakšne »kulture«, kar je priljubljena zvijača argentinskega srednjega sloja, da se izmakne narodni stvarnosti, stvarnosti sploh, in se čuti na varnem pred praznino, ki ga obkroža. Mogoče je po zaslugi tega sistematičnega brezdelja, kot ga je označil njegov kolega Traveler, ostal zunaj tistega farizejskega reda (v katerem se je udejevalo veliko njegovih prijateljev, na splošno v dobri veri, stvar je namreč mogoča, obstajajo primeri), ki se je izogibal bistvu problemov z vsakovrstnimi specializacijami, katerih izvajanje je, ironično, odlikovalo izvajalce z najvišjim polnomočjem argentinstva. Sicer pa se mu je zdelo goljufivo in preenostavno mešati zgodovinske probleme, na primer biti Argentinec ali Eskim, s problemi, kot sta dejanje ali nehanje. Dovolj dolgo je bil na svetu, da je slutil tisto, kar človeku izpred nosu ven in ven uhaja: težo subjekta v pojmu objekta. Maga je bila ena redkih, ki niso nikoli pozabile, da obraz tipa zmeraj vpliva na njegove morebitne misli o komunizmu ali o kretsko-mikenski omiki in da oblika njegovih rok ni brez zveze z morebitnimi občutki, ki jih v njunem lastniku vzbujata Ghirlandaio ali Dostojevski. Zato je Oliveira še kar sprejemal, da njegova krvna skupina, dejstvo, da je otroštvo preživel obkrožen z veličastnimi strici, nekaj skažene ljubezni v najstniških letih in prirojeno uspevanje kilavosti utegnejo biti prvovrstni dejavniki njegove kozmovizije. Srednji

sloj, doma iz Buenos Airesa, gimnazija, te stvari se ne uredijo kar tako. Narobe je bilo to, da je od strahu pred predomačno umestitvijo zornih kotov nazadnje začel tehtati in celo sprejemati ja in ne vsake zadeve, z jezička gledati skledici tehtnice. V Parizu je bilo zanj vse Buenos Aires, in obratno; na najbolj vneti točki ljubezni je trpel in sprejemal izgubo in pozabo. Pogubno udobna drža, celo preprosta, kadar postane refleks in tehnika; strahotna jasnovidnost hromega, slepota gladko neumnega atleta. Človek začne pohajati skozi življenje z lagodnim korakom filozofa in klošarja in polagoma klestiti življenjske gibe na gol samoohranitveni nagon, na rabo zavesti, ki ji gre bolj za to, da je ne preslepijo, kot za to, da bi zapopadla resnico. Laični kvietizem, zmerna ataraksija, pozorna nepozornost. Oliveiri je šlo za to, da bi mogel brez medlenja gledati to tupac-amarovsko⁷ razkosavanje, da ne bi podlegel tistemu klavrnemu egocentризmu (domačijskocentризmu, soseskocentризmu, kulturocentризmu, folklorocentризmu), ki ga je vsak dan v vseh mogočih oblikah poslušal razglašati okoli sebe. Pri desetih letih, neko popoldne, polno stricev in umnih zgodovinskopolitičnih homilij v senci par cimetovcev, je sramežljivo izkazal svoj prvi odziv na tolikanj španskoitaloargentinski »Vam jaz povem!«, pospremljen z gromkim udarcem pesti v smislu srdite ratifikacije. *Glielo dico io!* Vam jaz povem, prekleto! Kakšno dokazno vrednost neki ima ta *jaz*, je takrat še pomislil Oliveira. Kakšno vsevednost neki preigrava tisti jaz odraslih? Pri petnajstih je izvedel za tisti »vem le to, da nič ne vem«; spremljajoča trobelika

se mu je takrat zdela neizogibna, ljudi ne moreš tako izzivati, vam jaz povem. Pozneje se mu je zdelo posrečeno, kako znata tudi v višjih oblikah kulture teža avtoritet in vplivov, pa samozavest, ki jo vlivata tehno branje in pamet, pomoliti svoj »vam jaz povem«, sicer prefinjeno potuhnjenega celo pred tistim, ki ga je izrekel; zdaj so se vrstili tisti »vedno sem bil mnenja«, »če kaj vem«, »na dlani je, da«, pa skoraj nikoli odtehtani z brezstrastno presojo nasprotnega stališča. Kot bi vrsta bdela v posamezniku, da ga ne bi zaneslo predaleč na pot strpnosti, pametnega dvoma, razčustvovanega nihanja. Na dani točki se porajajo kurje oko, skleroza, opredelitev: črn ali bel, liberalec ali konservativec, homoseksualen ali heteroseksualen, figurativno ali abstraktno, San Lorenzo ali Boca Juniors,⁸ meso ali zelenjava, poslovnost ali poezija. In tako je prav, saj se vrsta ne more zanašati na tipe, kot je Oliveira; bratovo pismo je bilo izraz natanko te zavrnitve.

„Zoprno pri vsem tem,“ je pomislil, „je to, da neizogibno pristaneš pri *animuli vaguli, blanduli*.⁹ Kaj narediti? S tem vprašanjem se je začelo moje nespanje. Oblomov, *cosa facciamo?* Veliki glasovi Zgodovine spodbujajo k dejanjem: *Hamlet, revenge!* Se maščujeva, Hamlet, ali bi raje spokojno Chippendale in copate in prijeten ogenj? Navsezadnje je Sirec v vsesplošno spotiko pohvalil Marto, to se ve. Predaš bitko, Ardžuna? Pa ja ne moreš zanikati vrednot, neodločni kralj. Boj zaradi boja samega, živeti nevarno, pomisli na Marija Epikurejca,¹⁰ Richarda Hillaryja, Kyoja, T. E. Lawrenca ... Blagor jim, ki izbirajo, ki sprejemajo,

da so izbrani, prelepi junaki, prelepi svetniki, brezhibni uhajači.⁶

Mogoče. Zakaj pa ne? Lahko pa tudi, da vidi stvari z zornega kota lisice, ki gleda grozdje. Lahko tudi, da ima prav, ampak nizkoten in klavrni prav, prav mravlje nasproti škržatu. Če jasnovidnost vodi v ne-dejanje, ali ne postane s tem nekam sumljiva, ali ne prikriva neke posebej peklenške oblike slepote? Neumnost vojnega junaka, ki zleti v zrak s smodnikom, Cabral, junaški vojak,¹¹ ki se posipa s slavo, morebiti prišepetavata nekakšno nadzrenje, hipni vpogled v nekaj absolutnega, zunaj vsake zavesti (kdo pa to zahteva od poročnika), ob katerem navadna jasnovidnost ali kabinetna bistrovidnost tretje ure zjutraj v postelji in na polovici cigarete zaostajata celo za krtovima.

O vsem tem je govoril Magi, ki se je medtem zbudila in se z zaspanim mijavkanjem privijala k njemu. Odprla je oči, se zamislila.

»Ti že ne bi mogel,« je rekla. »Ti preveč premišljuješ, preden kaj narediš.«

»Izhajam iz izhodišča, da mora dejanje slediti premisleku, tepka.«

»Izhajaš iz izhodišča,« je rekla Maga. »Kako kompliciraš. Ti si kot kakšna priča, eden tistih si, ki hodi jo v muzej gledat slike. Mislim, slike so tam, ti pa si v muzeju, blizu in daleč obenem. Jaz sem slika, Rocamadour je slika. Étienne je slika, ta soba je slika. Ti misliš, da si v sobi, pa nisi. Gledaš sobo, nisi pa v sobi.«

»Ta punca pa nese samega svetega Tomaža,« je rekel Oliveira.

»Zakaj svetega Tomaža?« je rekla Maga. »Tistega bebca, ki je hotel videti, da bi verjel?«

»Ja, ljubica,« je rekel Oliveira in si mislil, da je Maga v bistvu zadela pravega svetnika. Blagor ji, ki je lahko verjela, ne da bi videla, ki je bila eno s trajanjem, z nenehanjem življenja. Blagor ji, ki je bila znotraj sobe, ki je imela mestno pravico v vsem, česar se je dotikala in kar je soživela, riba s tokom, list na drevesu, oblak na nebu, podoba v pesmi. Riba, list, oblak, podoba: natanko to, razen če ...

(-84)